

At lære børn at lære sprog...
om metoder og teknikker

Pia Thomsen, lektor, ph.d.
Forskergruppen Børneaudiologi og pædi, Institut for Sprog og Kommunikation,
Syddansk Universitet

piathomsen@sdu.dk
www.piathomsen.dk

Sprog i barndommen?

Svendborg 28. august 2015

Åhhhh.... Nej!

- Den rige bliver rigere, den fattige forbliver fattig...
  - Forskning dokumenterer at udsatte og tosprogede børns ordforråd er markant mindre end typiske middelklassebørns
  - Det såkaldte 30 mio. ordforrådshul
    - Forskelle på det sproglige input til børn fra udsatte familier og middelklassefamilier

Svendborg 28. august 2015

Kan vi bare fylde sprog på?

- <http://videnskab.dk/kultur-samfund/forskere-hjaelper-born-med-sprogvanskeligheder>

Svendborg 28. august 2015

Sproglige aldersnormer

- Viden fra sprogvurderinger og sprogtest
  - Helt nødvendig viden
  - Bagudrettet vurdering: *hvad skulle barnet have lært?*
- Hvad skal et barn kunne *sige*, når det er:
  - 1 år, 3 år, 6 år?
  - Ofte snævert fokus på barnets ordforråd (navneord)
  - Mindre fokus på sprogforståelse, sætningsdannelse, fortællekompetence
- Hvad kan barnet ikke?
  - 'hastige' indsatser
  - 'fylde huller ud pædagogik'

Svendborg 28. august 2015

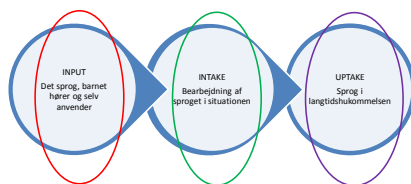

Sprogtilgnelsesprocesser

Svendborg 28. august 2015

Sproglige praksismiljøer

Svendborg 28. august 2015

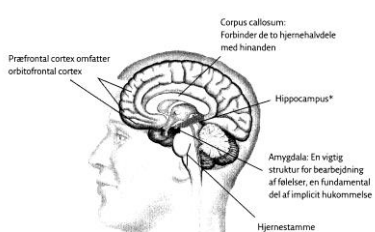

Sprogerfaringer former hjernen

Svendborg 28. august 2015

Historien om indkøbslisten...

Svendborg 28. august 2015

(SPROG)LÆRING: FORUDSÆTNINGER OG OMGIVELSERNE

Svendborg 28. august 2015

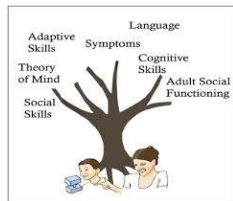

At opbygge et læringsskellet 1

Svendborg 28. august 2015

Pædagogisk konsekvenser

Svendborg 28. august 2015

Pædagogiske konsekvenser

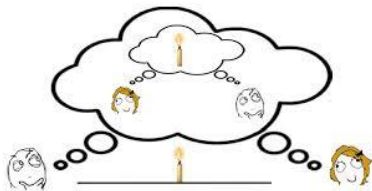

At opbygge et læringsskellet 2

Fælles opmærksomhed – Social udveksling

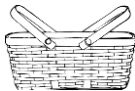

At opbygge et læringskædet 3

Svendborg 28. august 2015

Hukommelsens funktioner 1

- **1. Fangsten**
  - Selektiv opmærksomhed
  - Fokuseret opmærksomhed
  - Vedvarende opmærksomhed
- **2. Skrivebordet og bearbejdning**
  - Korttidshukommelse
  - Arbejdshukommelse

Svendborg 28. august 2015

Hukommelsens funktioner 2

- **3. At holde styr på sit tøj, tiden og alt det imellem**
  - Eksekutive funktioner
    - Organisering og planlægning
    - Selvkontrol
    - Mental fleksibilitet
- **4. At få noget lagt på lager og finde frem igen...**
  - Langtidshukommelse
  - Mobilisering (recall, hente-frem)

Svendborg 28. august 2015

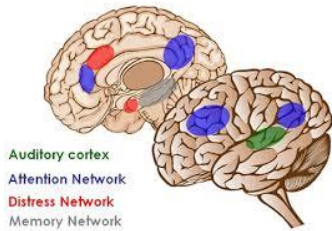

Pædagogiske konsekvenser?

Svendborg 28. august 2015

Hvad ved vi nu?

- Sprog skal *læres...*
- Sprog skal udvikles i *sociale udvekslinger*
- Sprog bygger på udviklingen af *kognitive (hjernen) funktioner*

Svendborg 28. august 2015

UDVIKLING: AT VÆRE TRE SKRIDT FORAN – ELLER BAGVED?

Svendborg 28. august 2015

Sproglæring

- **Implicit læring**
  - 'Usynlig', 'lydløs', ikke-instrueret
  - Ofte umotiveret (formålet ikke umiddelbart synligt)
  - Statistisk læring, mønsterdannelse, regeldannelse
- **EksPLICIT læring**
  - Synlig, målbaseret, instrueret
  - Funktionelt baseret
  - Modelbaseret, mønster-eksPLICIT, formålsEksPLICIT

Svendborg 28. august 2015

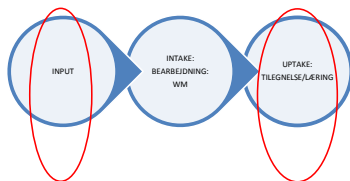

Typisk sprogudvikling

Svendborg 28. august 2015

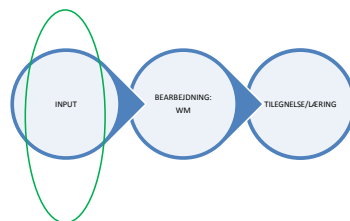

Forsinket sprogudvikling

Svendborg 28. august 2015

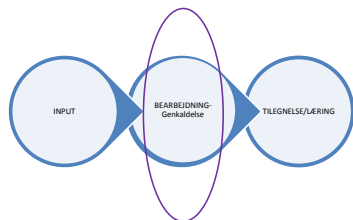

Atypisk sprogudvikling: Sprogindlæringsvanskeligheder

Svendborg 28. august 2015

Forsinket og afvigende sprogudvikling

- Forsinkelse:
  - Normalt forløb, men langsommere hastighed
  - Fejl i barnets sprogforståelse eller sprogproduktion = forudsigelige
  - Fejlene ses også hos børn med typisk sprogudvikling
- Afvigelse: (-1,5/2 SD)
  - Alle områder er typisk 'påvirket'
  - Ikke-normalt forløb, dvs. mere end blot forsinkelse
  - Fejl som ikke ses hos børn med typisk sprogudvikling
  - Langt højere frekvens af fejl
  - Varians, resistens....

Svendborg 28. august 2015

Sprogindlæringsvanskeligheder (SLI/LI)

- De sproglige vanskeligheder er *ikke* relateret til fx IQ, syndromer, hjerneskade...
  - Eller til inputtet
- Barnet har ikke (markante) audiologiske problemstillinger
- *SLI ses også hos tosprogede – begge sprog er påvirkede*

Svendborg 28. august 2015

Forandringer over tid...

- **Sproglige karakteristika 1-6 år**
  - Udtalevanskeligheder
  - Begrænset ordforråd
  - Begrænset ord/sætningsforståelse
  - Mange fejl i sætningsopbygning
  - Bogstaveligt sprog
  - Ordmobilisering
- **Sproglige karakteristika 6-10 år**
  - Overfladisk ordforråd
  - Begrænset kompleks forståelse, fx forstå mellem linjerne (socialt sprog)
  - Manglende kompleksificering (adv., adjektiver)
  - Manglende mentalisering
  - Manglende perspektiv-fleksibilitet

Svendborg 28. august 2015

Hvor kommer barnet til kort?

- **I situationer med store bearbejdningskrav**
  - Nye situationer
  - Situationer med uklar struktur
  - Forhandlinger (fx leg)
  - Faglig læring
- **I situationer med abstrakt indhold**
  - Episoder, hvor der forestilles (mentaliseres) et indhold
  - Overført betydning
  - Situationer, hvor barnet skal give komplicerede forklaringer

Svendborg 28. august 2015

Pædagogiske konsekvenser

- **Relation til barnets lege og aktivitetsdeltagelse**
  - Hvordan er forståelsen uden **visuel støtte**?
  - Hvordan er forståelsen i situationer, som ikke kan aflæses/imiteres?
  - Hvordan er barnets deltagelse i leg?
  - Hvilke **typer af leg**, leger barnet?
    - Funktionsleg, konstruktionsleg, rolleleg (1&2)
  - Hvilke **strategier** anvender barnet?
    - Forsøger, spørger om hjælp, giver op, undgår, trækker sig

Svendborg 28. august 2015

HVAD GØR VI I PRAKSIS?

Svendborg 28. august 2015

Sproglige praksismiljøer

Svendborg 28. august 2015

To typer sprogpædagogik?

<p>Sprogstimulering:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Tidsafgrænset • Forudbestemt fokus • Fokus på ordforråd • Dialogisk læsning • Grammatisk træning? • Konsolidering? • Generalisering? 	<ul style="list-style-type: none"> • Sproglige praksisformer • Tidsuafgrænset • Barnets fokus • Fokus på strukturer <ul style="list-style-type: none"> – Sproglige – Kognitive – Sociale • Konsolidering • Generalisering
--	---

Svendborg 28. august 2015

Pædagogiske konsekvenser: **SPROG**

1. **Samtale** med børn frem for tale til (undervisningstone)
2. **Udvide og kompleksificere** barnets sproglige udsagn
3. Arbejde **systematisk** med de **kognitive læringsforudsætninger**
4. Tage udgangspunkt i **barnets fokus**
5. Anvende ord, begreber og sætninger som hænger sammen med rutinen (**cirkulært sprogarbejde**)
6. **Kommentere mere end at spørge** børn, som ikke har et komplekst sprog

Svendborg 28. august 2015

Anvendelsesintensitet

- Input er ikke tilstrækkelig til at lære sprog
- Barnets anvendelses**muligheder** betyder ALT
  - Anvende ord varieret
  - Anvende varierede sætninger
  - Anvendelse af forskellige sprogfunktioner

Svendborg 28. august 2015

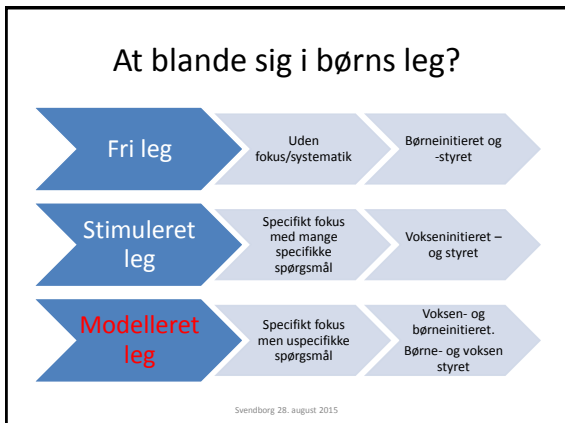

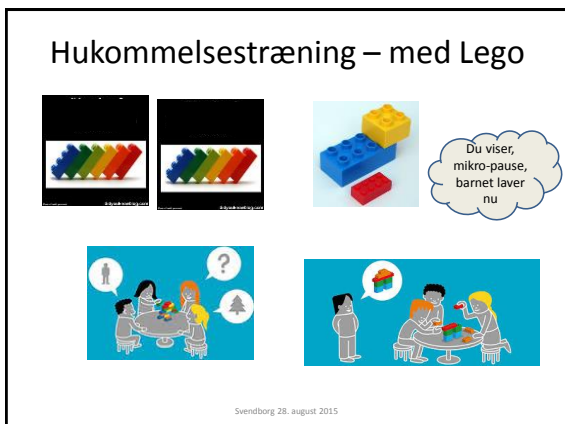

Vendespil... Ordlæring... Kigge i bøger

- Den kognitive måde at spille vendespil på
  - Funktioner ved billeder
  - Kategorier (temaer, barnet vælger selv)
  - Sortere billeder
- Udvikle strategier til visualisering hos barnet
- Lære barnet at gentage, tælle på fingrene, repetere...

Svendborg 28. august 2015

Pædagogiske konsekvenser

- Sprogforståelse?
  - Ikke æblet, men æblets betydning/mening
- Strukturforståelse?
- Sekvensforståelse?
- Eksplicit udlægning af:
  - Det vi tager for givet...
  - Det 'usynlige' indhold i kommunikationen...
  - De usagte regler...

Svendborg 28. august 2015

Læring

- **FUNKTIONELT** relevant:
  - Aldrig grammatisk løsevet intervention, men derimod funktionelt relevant
- **KONSOLIDERING**s muligheder:
  - yderst central, ellers ikke den ønskede effekt (forældre, dagtilbud)
- **STRATEGIUDVIKLING** hos barnet:
  - Kognitive, sproglige strategier...
  - Meta-sproglige strategier...

Svendborg 28. august 2015

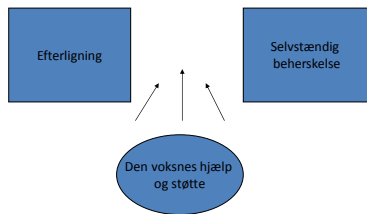

Læringsprogression

Svendborg 28. august 2015

SPROGTEKNIKKER OG STRATEGILÆRING

Svendborg 28. august 2015

Det hele begynder ved dig!

- Omformuleringer (recasting)
  - Gentag, udvid og tilføj
- Imitation og modellering
- Kommenter, fremfor at spørge
- Fokus på hvilke læringsmuligheder barnet oplever hos dig!
- Fokus på DIT sprog
  - Følg barnet, giv tid, hold lange pauser...
- Vælg aktiviteter som barnet synes er sjove...

Svendborg 28. august 2015

Ahhh, jamen det er jo mig!!

- Det gør jeg allerede!
  - Det er SÅ enkelt – og ligetil..
  - ..... Lavpraktisk...
-
- Når vi er blevet instrueret, anvender vi disse sprogteknikker i 17% af de tilfælde, hvor det er påkrævet.

Svendborg 28. august 2015

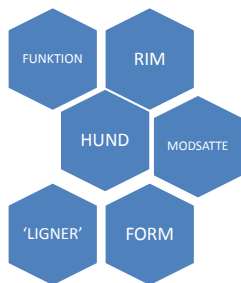

Ordstrategimetoder... det hundede ved en HUND

Svendborg 28. august 2015

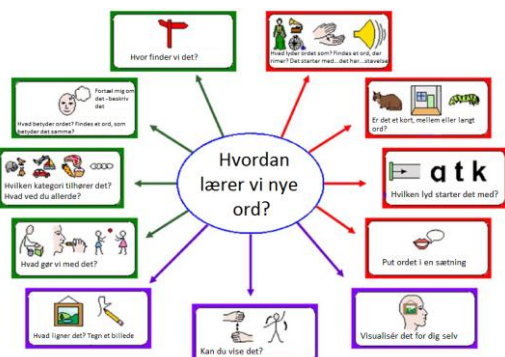

Svendborg 28. august 2015

Svendborg 28. august 2015

<p>Grav i hukommelsen</p> <p>Har du mødt ordet før?</p> <p>Kan du huske hvad det betyder?</p>	<p>Undersøg strukturen</p> <p>Hvilken lyd starter ordet med?</p> <p>a t k s</p> <p>Er det et langt eller kort ord?</p>
<p>Se rundt om ordet</p> <p>Hvordan bruges ordet?</p> <p>Overvej konteksten</p> <p>?</p>	<p>Prøv et andet ord</p> <p>Kan du finde et andet ord med samme betydning?</p> <p>Er der et andet ord du kan bruge i stedet?</p>

Svendborg 28. august 2015

Strategilæring: Boss your Brain

- **Lær børnene at de skal tale højt og tale med dem selv:**
  - Huske informationerne (tale højt som en strategi)
- **Finger cues:**
  - Brug fingrene som huskeredskab til at markere elementer i informationen.
- **Usynlige tavler:**
  - Tegn det i luften, man skal huske for bedre at kunne se/huske det.

Svendborg 28. august 2015

Strategilæring: Boss your Brain

- **Visualiser:**
  - Lav en film i dit indre – hvordan ser den ud?
- **Kategorisering:**
  - Brikker med forskellige billeder ligger foran barnet på bordet (fx dem fra Vildkat)
  - Barnet skal vælge tre billeder og fortælle hvad temaet er.
  - Barnet bestemmer selv og der er ikke et forkert svar.
  - Den voksne kan også vælge en kategori og så skal barnet finde billeder, der passer.
- **Rytme/melodi:** Rim mm. hjælper (embedded sprog).

Svendborg 28. august 2015

Hjernen: Højere ordens kognition

- Tv-reklamer
  - Sekvenser, problem-løsning, intention, forudsigelser, inferens, ironi, prosodi, ikke-verbale referencer (ansigtsudtryk, blikretning)
- Tegnefilm
- Vittigheder
- Tegneserier – i blade
  - Læse/udlede andres tanker og perspektiver, forudsige, hvad der sker
  - Forholdet mellem virkelighed og fiktion
  - Ligheder og forskelle (analogier)
- Samtaler mellem børn

Svendborg 28. august 2015

Narrative praksisformer: hver dag!

- 1. Fortællværksted
  - Systematisk tilrettelagt med emnefokus
- 2. 'Jeg fortæller mig'
  - Narrativ praksis i BH (vuggestue?), hvor barnet på skift fortæller
    - Får sin historie nedskrevet
    - Får den 'diskuteret' med en voksen
    - Får den fortalt eller oplæst af en voksen

Svendborg 28. august 2015

Opsamling

- Sprogudvikling er mere end 'ordforråd'
- ..... *Komplekse tanker kræver et komplekst sprog....*
- Sprog ændrer sig i løbet af dagtilbudstiden fra at være 'det barnet lærer' til at være 'det barnet lærer og tænker med'
- Hvilke læringsmuligheder stiller **VI** til rådighed for barnet for at udvikle sprog i hverdagen – med os?

Svendborg 28. august 2015

Læring – over tid?

1. **Udviklingsskalaer** – hvad har barnet brug for at kunne om 5 år?
2. Hvilke **læringsmuligheder** stiller VI til rådighed for, at barnet kan lære disse kompetencer?
3. Hvordan kan vi oparbejde en **systematisk sprogpædagogisk praksis**?

Svendborg 28. august 2015

TAK 😊

Svendborg 28. august 2015
